

גולדה מאיר

התפנית במלחמת יום הכיפורים התחוללה לאחר שצה"ל חצה את תעלת סואץ. זאת גם בסיוע הנשק הרב שהחל לזרום מארצות הברית ב"רכבת אווירית" במטוסי ה"גלקסי" הענקיים (C-5A) ואשר השלים את האבדות הכבדות בנשק, בציוד ובמטוסים, שנגרמו לצה"ל בשלבים הראשונים של המלחמה.

מי שהיה מצוי בהשתלשלות האירועים אז מכיר את המחסומים הפוליטיים והביורוקרטיים שסיכלו את כל המאמצים הראשוניים למבצע זה. רק התגייסותה של האישה הדגולה, גולדה מאיר, והצלחתה לגייס בכוח השפעתה ועוצמתה האישית את ניקסון ואת קיסנינג'ר, הביאה לסילוק המכשולים הביורוקרטיים והלא כל כך ביורוקרטיים, שחסמו את הדרך להפעלתה של "הרכבת האווירית" הזאת.

אינני יכול להתאפק מלהביע את הערצתי לאישה גדולה זו. אני משווה לנגד עיני את עמידתם האיתנה שלה ושל הרמטכ"ל דוד אלעזר, שנשאו על כתפיהם את נטל האימים של אותם ימים נוראים ורווחם לא נשברה. המפקדים הבכירים של צה"ל שאבו אף הם עידוד רב מהתמיכה והגיבוי שקיבלו ממנה. באותה שעה חשו מנהיגינו שעולמנו עומד להתמוטט, ולא מעטים מהם נתפסו לאובדן עשתונות ולא היו רחוקים מהתמוטטות.

אך לא זאת בלבד. כמי שהיה מצוי בעומקה של פעילות הרכש לציוודן ולמילוי מחסורן של היחידות הלוחמות ערב מלחמת העצמאות ובשלבים הראשונים שלה, אני מרשה לעצמי להביע את אמונתי שיש לראות בגולדה את הגיבורה האמיתית, שנייה רק לבן-גוריון, של מלחמת העצמאות.

בהיחלצותה למסע גיוס משאבים למימון צורכי הרכש בצ'קוסלובקיה ובארצות האחרות, הצליחה לפלס נתיב ללבבות יהודי אמריקה ולהניעם להעמיד לרשות צה"ל וממשלת ישראל את סכומי הכסף הגדולים שנדרשי למימון המלחמה.

הזרמן לי, בשהותי בארצות-הברית, לעקוב אחר פעילותה של גולדה ולהיות עד למאמצים שהשקיעה, ללהט, לדבקות במטרה ולכוח השכנוע שלה שבאו לידי ביטוי במגעים עם קהילות ועם אישים יהודים במסעותיה לאורכה ולרוחבה של ארצות-הברית. עלה בידה להנחיל לחלקים גדולים של היהדות האמריקאית את התחושה של שותפות גורל עם הישוב היהודי הנלחם על חייו. אי אפשר לתאר את מפעל הרכש הנרחב בארצות אירופה וארצות-הברית ואת מימון צורכי המלחמה בלי התפקיד החשוב שמילאה. אין להעלות על הדעת שצה"ל היה מסוגל לבלום במלחמת העצמאות את השיטפון של צבאות ערב, ולא כל שכן להביס אותם, כשהוא מצויד רק בתת-מקלעים, בכמות זעירה של מקלעים ומרגמות ובכמות בלתי מספקת של רובים שבחלקם היו מוצרים מוזיאוניים!

אני מודע לכך שאינני עושה כאן מעשה פופולרי ושאני שוחה נגד הזרם. אולם אני מרגיש חובה לרחות בכל לבי את מסע ההכפשה וההשמצה נגד ימי כהונתה כראש ממשלה. אני דוחה גם את האשמה שהיא היתה האחראית לעיצוב מדיניות שהתעלמה מאיתות ומרמזים של אנואר סאדאת בדבר נכונותו לפתוח במשא ומתן להסדר הסכסוך עם ישראל, לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים. אי אפשר להכחיש שכראש ממשלה נופלת עליה האחריות לבשלים של ממשלתה ערב מלחמת יום הכיפורים. היא מעולם לא ניסתה להסיר מעליה אחריות זו. אולם מקורות יודעי דבר הפנו את תשומת לבי ליריעות בדוקות שהיו בידי הגורמים הממשלתיים הנוגעים בדבר, כי לא היתה כל כוונה רצינית ואמיתית מאחורי הרמזים והאיתותים של סאדאת ובכל שהיו כאלה הם נועדו למטרות הסחה.

אין הצדקה להאשמה שהיה עליה, היא מכולם, להבחין בענני המלחמה העולים באופק ולא היתה זו דרישה מיציאותית לתבוע ממנה הבנה צבאית עמוקה. זאת כאשר בממשלתה כיהנו רבי אלופים ואלופים ותיקי קרבות ועתירי ניסיון צבאי, שההיגיון מחייב לראות בהם את האחראים האמיתיים להפתעה ולהוסר המוכנות שבהם נתפש צה"ל בפרוץ מלחמת יום הכיפורים

ול"ליקוי המאורות" שהתרחש בשלבים הראשונים של המלחמה.

יתר על כן, אין לשכוח שגולדה הכריעה ביום המלחמה, בשבת 6 באוקטובר, במחלוקת בין הרמטכ"ל דוד אלעזר ושר הביטחון משה דיין בשאלת גיוס המילואים. דיין סבר שיש לקיים רק גיוס חלקי ודוד אלעזר רצה בגיוס כללי. גולדה תמכה בעמדתו של הרמטכ"ל לגייס את כל המילואים בשבת בבוקר, לאחר שהתקבל הדיווח של ראש המוסד בדבר הוודאות לפרוץ המלחמה. קשה להבין כיצד דווקא אנשי הצבא לא הטילו את משקלם הצבאי והסגולי בדיונים שהתקיימו בממשלה על הדרישה לגיוס המילואים במועד מוקדם ככל האפשר כדי למנוע את ה"הפתעה".

בהערכת תפקודה של גולדה כראש ממשלה חייבים להביא בחשבון את עוצמת אישיותה, את השפעתה הגדולה על מנהיגי העולם ובמיוחד ארצות-הברית, ואת היותה לרעתי הדובר והמסביר המזהיר ביותר שקם למדינה מאז היווסדה. זכורים כושר השכנוע שלה ועוצמת אמונתה בהופעותיה הגאות בפני גדולי עולם, ובמסיבות העיתונאים שבהן התייחסו אליה גדולי העיתונאים והפרשנים ביראת כבוד וישבו לפניה כתלמידים לפני רבם. הראיונות שקיימה עם עורכי העיתונים המוכילים והופעותיה הרבות בטלוויזיה האמריקאית היו מבצעי הסברה מזהירים. יכולתה לגייס את היהדות האמריקאית למאבקים המדיניים והבנתה העמוקה את הלכי הרוח של העם האמריקאי היו מהנכסים הגדולים של המדינה.

הפרשנות שניתנה להצהרה שהשמיעה גולדה בוויכוחים פוליטיים, ש"לא קיים עם פלסטיני", גם היא גורמת לה עוול בלתי מוצדק. זאת משום שהיא תלושה מהרקע ומההקשר הנכונים ומתעלמת מהאווירה ששררה במדינה באותה עת. יש לזכור שהיה זה ה"בון טון" של השיח הציבורי בתקופה זו ואין להתעלם מכך שהמשפט שחורצים עליה בשל אמירתה זאת נעשה בדריכה. בעת שנאמרו הדברים מעטים חלקו עליהם, ויש לראות באמירתה אז בבחינת "תחמושת" בטקטיקת ההתמודדות והעימותים עם אויבים המערערים ושוללים את זכות הקיום של המדינה. אני מביין את התבטאיתה זו של גולדה בניסיון מצידה לאותת כי אין להעלות על הדעת שזכות ההתמכשות לקיום המדינה תהיה רק נחלתם של אויבים, ולכן לא ייתר להתכחש לזכות קיומם.

האישיות הכולטת ביותר מקרב החולקים על תפיסתה המדינית בעת

שכינה כראש ממשלה היה אריה (לובה) אליאב, שראה חובה לעצמו להתפטר מתפקידו כמזכ"ל מפא"י. הוא יזם עם אישים נוספים, ביניהם אלוף (מיל.) מתי פלד, מגעים עם ד"ר סירטאווי שעמד בראש הזרם המתון באש"ף ונרצה על-ידי הקיצונים בתנועה זו. ספרו "ארץ הצבי" היה קריאת תיגר על מדיניות הממשלה באותה עת. הוא חזה בו את ההתפתחות ההיסטורית שהביאה להכרה באש"ף כנציג העם הפלסטיני ולתהליך המדיני ליישוב הסכסוך ההיסטורי בין הציונות והעם הפלסטיני. בעקבות פרסום הספר נחשב אליאב בקרב חבריו בהנהגת מפא"י לכופר בעיקר והוציא את עצמו בכך מהקונצנוס של אותה עת. הוא פרש ממפא"י והקים עם כמה אישים אחרים מפלגה חדשה בשם "שלי" שראשיה נבחרו לכנסת, ופעל להסביר את תפיסתו שקראה להתקרבות לעם הפלסטיני ולחיפוש בסיס ליישוב הסכסוך אתו.

על השינוי שחל בעמדתה המדינית של גולדה לאחר מלחמת יום הכיפורים יכולה להעיד פגישתה עם אנואר סאדאת בביקורו בארץ והשיחה עמו, ואין ספק שגם היא היתה צועדת במסלול השלום אילו נשארה בראשות הממשלה. היא סמכה את ידיה על מדיניותו של יצחק רבין בכהונתו הראשונה כראש ממשלה, להפרדת הכוחות עם מצרים אחרי מלחמת יום הכיפורים, והיתה תמימת דעים אתו שמהלך זה עשוי לשכור את הקיפאון ולהניח תשתית למשא ומתן להסכם שלום עם מצרים.

אין לתאר את הסכם השלום שהושג בסופו של דבר על-ידי ממשלת בגין עם מצרים ללא המהפך שחל במלחמה: חציית תעלת סואץ, כיתור הארמיה השלישית והאחיזה של צה"ל בגדה המערבית במרחק 100 קילומטר מקהיר. גם בהישגים צבאיים גדולים אלה היה חלקה של גולדה לא קטן — בגיבוי המדיני והציבורי שהעניקה לצה"ל במהלכו, בגיוס הסיוע הצבאי האמריקאי בנשק ובמטוסים ובהדיפת הלחצים והאיומים של ברית מועצות להתערבות מסיבית במלחמה, אם צה"ל לא ייסוג מאדמת מצרים.

במקום להיות גאים במנהיגה זו, שנשים מעטות בהיסטוריה יכולות להשתוות אליה, היא הפכה לשק חבטות, גילוי נוסף באופנה הקלוקלת הרווחת לאחרונה במחוזותינו לניתוח מיתוסים ודמויות מופת של מנהיגים.

יש להניח להיסטוריה לשפוט אותה ולהועיד לגולדה את המקום הראוי לה בפנתיאון של גדולי האומה.